

Tallinna Ülikool

Tähtis töö

„Õigus, seadus ja kuritegevus“

Eesnimi Perekonnanim

Tallinn 2014

Sisukord

SISSEJUHATUS	3
1 OLULISED MÕISTED	4
1.1 ÕIGUS	4
1.2 SÜÜTEGU	5
1.3 KURITEGU.....	5
1.4 VÄÄRTEGU	6
1.5 SEADUS.....	6
1.6 KURJATEGJA.....	7
2 KURITEGEVUS.....	9
2.1 KÜBERKURITEGEVUS.....	9
2.2 KORRUPTSIOON	10
2.3 ORGANISEERITUD KURITEGEVUS	11
3 KARISTUS.....	13
4 EESTI VABARIIGI JUSTIITSMINISTEERIUM	14
5 SEADUSERIKKUMISED EESTIS.....	15
JOONISTE LOEND.....	16
KASUTATUD KIRJANDUS.....	17

Sissejuhatus

Käesolev kirjatükk sisaldab mõningast tõsist informatsiooni seaduste, kuritöö, kohtu jms kohta kuid on struktuurilt suhteliselt läbimõtlemtu ja sisult tegelikult plagiaat – kopeeritud mitmest allikast kokku.

Teos ei omagi muud tähtsust kui see, et üliõpilased saavad seda vormindades oma arvutialaseid oskuseid demonstreerida ning sellega hinde välja teenida.

1 Olulised mõisted

Järgnevalt toome välja tähtsamad mõisted, mis on seotud seaduste ja seaduserikkumistega.

1.1 Õigus

Õigus on riigi kehtestatud või sanktsioneeritud üldkohustuslike käitumisreeglite kogum, mille järgimine tagatakse riiklike mõjutusvahenditega [Joonis 1]. See on sotsiaalne kord, mis reguleerib inimeste omavahelisi suhteid; ühe riigi sunninormide kogumik.



Joonis 1 Õigusjumalanna kuju Tallinna kohtuhoonel

Kehtivate õigusnormide kogum on positiivne õigus.

Positiivsest õigusnormist tulenev õigustus on subjektiivne õigus.

Neid mõlemaid uuriv teadusharu on õigusteadus.

Tavakeeles kasutatakse mõistet õigus ka õiglusele viitamiseks. Kuigi ideaalses riigis (vt ka õigusriik) langevad õiguse ja õigluse käsitlused kokku, on täpsem need kaks mõistet lahus hoida.

"Õigus" oli aastatel 1920-1940 ilmunud õiguslane ajakiri [Joonis 2]. (Wikipedia 2013)

Wwsnimi Perekonnanimi, eriala



Joonis 2 Ajakirja õigus 1922 neljas number

1.2 Süütegu

Süütegu on süüliselt toime pandud õigusvastane tegu, mis vastab süüteo koosseisule. (Vikipeedia 2012) Süütegu on karistatav tegu. (Riigi Kantselei 2001)

Süüteod jagunevad kuritegudeks ja väärtegudeks. (Vikipeedia 2012)

1.3 Kuritegu

Kuritegu on raske seaduserikkumine.

Tänapäeva lääne ühiskonna poolt omaks võetud seisukohtade kohaselt kuulub kuriteo tunnuste hulka vältimatult teo toimepanija süü. Selleks, et saaks rääkida kuriteost, peab teo toimepanija olema süüdi nii oma tegevuse (actus reus) kui ka oma tahtluse (mens rea) poolest. Ainsaks erandiks on garantiivastutus, mille puhul võib isik olla süüdi ka siis, kui ta ei tahtnud midagi halba. Koos teiste tunnustega moodustub igal konkreetsel juhul kuriteo koosseis.

Kuriteo koosseisu koos süü küsimuse selgitamisega teeb kindlaks pädev kohus. Kohtu otsus on pärast selle jõustumist alus kuriteos süüdi oleva isiku karistamiseks. (Vikipeedia 2013)

Eestis on kuritegu karistusseadustikus (KarS) sätestatud süütegu, milles süüdi olevale füüsilisele isikule on seaduses ette nähtud rahaline karistus või vangistus või juriidilisele isikule rahaline karistus või sundlõpetamine.

Kuritegusid võib kahjustatava õigushüve alusel liigitada järgmiselt: isikuvastane, varavastane, omandivastane, keskkonnavastane, riigivastane, poliitiline, ametialane, majanduslik jne.

Wwsnimi Perekonnanimi, eriala

Teatud kuritegude puhul võib kannatanu puududa või siis käsitletakse ohvrit abstraktselt (ühiskondlik moraal, elukvaliteet vms). Sellisteks kuritegudeks on teatud juhtudel näiteks KarS § 178 (Lapsporno valmistamine ja selle võimaldamine), KarS § 424 (Mootorsõiduki juhtimine joobeseisundis) jm. (Vikipeedia 2013)

1.3.1 Kuritegude raskusastmed

Kuriteod on esimese ja teise astme kuriteod.

Esimese astme kuritegu on süütegu, mille eest on käesolevas karistusseadustikus raskeima karistusena ette nähtud tähtajaline vangistus üle viie aasta, eluaegne vangistus või sundlõpetamine.

Teise astme kuritegu on süütegu, mille eest on karistusseadustikus karistusena ette nähtud tähtajaline vangistus kuni viis aastat või rahaline karistus.

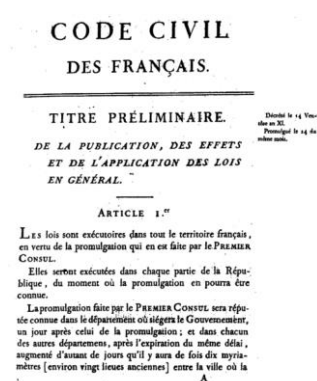
Karistuse kergendamine või raskendamine karistusseadustiku üldosa sätete alusel ei muuda kuriteo raskusastet. (Riigi Kantselei 2001)

1.4 Väärtegu

Väärtegu on karistusseadustikus (KarS) või muus seaduses sätestatud süütegu, mille eest on põhikaristusena ette nähtud rahatrahv või arest (KarS § 3 lg 4). Seega võib väärteguid sätestada erinevalt kuritegudest karistusseadustiku kõrval ka teistes seadustes (näiteks liiklusseaduses). (Vikipeedia 2007)

1.5 Seadus

Seadus on õigusteaduse mõistes üldise iseloomuga, üldkohustuslik ja formaalselt määratletud käitumisreeglite (õigusnormide) kogum ehk õigusakt [Joonis 3].



Joonis 3 Prantuse 1804. aasta tsiviilseadustik

Wwsnimi Perekonnanimi, eriala

Kontinentaalses õigussüsteemis on seadustel õiguskorra hierarhias ülimuslik iseloom. See tähendab, et kõik teised õiguse allikad peavad olema vastavuses seadusest tulenevate nõuetega ja seadust saab muuta või tühistada vaid seda vastuvõtnud organ. (Vikipeedia 2013)

1.5.1 Seadused Eesti õigussüsteemis

Eesti põhiseaduse § 65 järgi kuulub seadusandlik võim Riigikogule ja § 105 järgi on seaduste vastuvõtmine võimalik ka rahvahääletusel.

Eestis teostatakse vastavalt põhiseaduse § 3 järgi Riigivõimu üksnes põhiseaduse ja sellega kooskõlas olevate seaduste alusel. Täitmiseks kohustuslikud saavad olla üksnes avaldatud seadused. Põhiseaduse § 12 järgi on kõik seaduse ees võrdsed ja kedagi ei tohi diskrimineerida rahvuse, rassi, nahavärvuse, soo, keele, päritolu, usutunnistuse, poliitiliste või muude veendumuste, samuti varalise ja sotsiaalse seisundi või muude asjaolude tõttu.

Igaühel on õigus riigi ja seaduse kaitsesele.

Põhiseaduse § 15 järgi on Igaühel õigus pöörduda oma õiguste ja vabaduste rikkumise korral kohtusse ja võib ka nõuda oma kohtuasja läbivaatamisel mis tahes asjassepuutuva seaduse, muu õigusakti või toimingu põhiseadusevastaseks tunnistamist.

Kedagi ei tohi süüdi mõista teo eest, kui seda tegu ei tunnista kuriteoks seadus, mis oli jõus teo toimepanemise ajal. (Vikipeedia 2013)

1.6 Kurjategija

Kurjategija on kuriteo toime pannud isik.

Õigusriigis omaks võetud põhimõtte kohaselt rakendatakse kõigi inimeste suhtes süütuse presumptsiooni, mis on üks tähtsamaid inimõigusi. Selline säte on ka Eesti Põhiseaduses.

„§ 22. Kedagi ei tohi käsitada kuriteos süüdi olevana enne, kui tema kohta on jõustunud süüdimõistev kohtuotsus“

See säte kaitseb kodanikke omakohtu ja valesüüdistuste eest ning annab üksnes kohtule õiguse kedagi süüdi mõista.

Süütuse presumptsioonist ei tulene, et isik muutub kurjategijaks alles pärast süüdimõistva kohtuotsuse jõustumist. Kohtuotsus üksnes kinnitab, et tegemist oli kuriteoga ning antud isikut saab käsitleda kurjategijana juba alates tema teo sooritamise hetkest.

Õigussüsteemid näevad ette ka juba jõustunud kohtuotsuste ümbervaatomise menetlemist. Põhimõtteliselt on võimalik uue kohtuotsusega isik rehabiliteerida. Sellisel juhul hüvitatakse talle kõik kahjud, mis varasema kohtuotsuse täitmisel talle on tekitatud ning taastatakse kõik tema õigused.

Ajaloo on korduvalt esinenud taolisi juhtumeid, ehkki need on haruldased. Üks kõige märkimisväärsemaid oli Jeanne d'Arci süüdimõistmine [Joonis 4], hilisem osaline rehabiliteerimine ning mitu sajandit hiljem koguni pühakuks kuulutamine. Enamasti on taolised juhtumid seotud õigussüsteemi ja õigusteadvuse muutustega.



Joonis 4 Jeanne d'Arc-i surm tuleriidal (Hermann Stilke (1843))

Erinevates õigusruumides võib samuti esineda vastukäivaid käsitusi. Tüüpiliseks näiteks on poliitilised kurjategijad, kes ühes riigis võivad olla süüdi mõistetud, kuid teises riigis samal ajal rahvuskangelased. (Vikipeedia 2011)

2 Kuritegevus

Kuritegevus on kuritegude toimepanemine. Kuriteo toimepanija on kurjategija. Üldiselt loetakse tänapäevase kuritegevuse peamiseks allikaks suhtelist vaesust. (Vikipeedia 2012)

Tavapärased kuriteod on kuriteod isikute vastu, varavastased kuriteod, liiklusseaduse rikkumised, majanduskuriteod. Lisaks on tekkinud täiesti uus kuritegevuse valdkond – küberkuritegevus.

Eraldi vaadeldakse korrupsiooni ja organiseeritud kuritegevust.

2.1 Küberkuritegevus

Küberkuritegevus ehk arvutikuriteod või kõrgtehnoloogiline kuritegevus on kuriteod, mis on pandud toime elektrooniliste sidevõrkude ja infosüsteemide abil või selliste võrkude või süsteemide vastu.

„Küberkuritegevuse” mõistet kasutatakse kuritegevusliikide puhul:

Arvutiandmete ja -süsteemide konfidentsiaalsuse, puutumatus ja kättesaadavuse vastu toimepandud süüteod, mis on pandud toime elektrooniliste sidevõrkude ja infosüsteemide abil (loata arvutisüsteemi või selle osasse sisenemine (nn häkkerlus), ebaseaduslik pealtkuulamine, arvutiandmete loata omastamine ja nendega manipuleerimine (kasutades Kurivara, Arvutiviirusi, Loogikapomme, Nuhkvara, Paanikatarkvara) arvutisüsteemi toimimise tõsise takistamise, seadmete kuritarvitamise, s.t eelkõige küberkuritegude toimepanemiseks kavandatud ja kohandatud seadmete, k.a arvutiprogrammide (sealhulgas viirused (Trooja hobune, Ussprogrammi tüüpi viiruste saatmisega arvutisse või botnet süsteemi)) ja arvutiparoolide kättesaadavaks tegemine (s.o müük, kasutamiseks hankimine jms);

Elektroonilises meedias ebaseadusliku materjali avaldamist (nt laste seksuaalset kuritarvitamist kajastavad pildid või rassilisele vihkamisele õhutamise);

Kuriteod, mis on suunatud elektrooniliste võrkude vastu, nt infosüsteemide vastu suunatud ründed (vt Teenusetõkestamise rünne, Kübersõda, 2007. aasta küberrünnakud), teenuste keelamine või häkkerlus. Sellised ründed võivad olla

Wwsnimi Perekonnanimi, eriala

suunatud ka oluliste kriitiliste infrastruktuuride ja mõjutada kiirhoiatussüsteeme mitmes valdkonnas, tuues kaasa katastroofilisi tagajärgi kogu ühiskonnale.

Autoriõiguse ja autoriõigusega kaasnevate õiguste rikkumisega seotud süüteod.

Kõigil neil vormidel on ühine joon: neid saab panna toime suures ulatuses ja geograafiline kaugus kuriteo toimepanemiskoha ja selle tagajärgede vahel võib olla suur. (Vikipeedia 2013)

2.2 Korruptsioon

Korruptsioon (ladina corruptio, 'rikutus, moraalne laostumus') on ametiseisundi kuritarvitamine omakasu eesmärgil. Eesti poliitik ja ajakirjanik Jaan Tõnisson on pakkunud selle eestikeelseks vasteks sõna kõlberüüste.[1]

Eesti korruptsioonivastase seaduse järgi on korruptiivne tegu ametiseisundi ärakasutamine omakasu eesmärgil, tehes põhjendamatuid või õigusvastaseid otsuseid või toiminguid või jättes tegemata õiguspärased otsused või toimingud.

See, mida peetakse korruptsiooniks ühes ühiskonnas, ei pruugi olla sama teises. Siiski tuleb igas ühiskonnas ette tegevusi, mida kultuurilistel põhjustel taunitakse, ning ootusi, mida avalike funktsioonide täitjatele pannakse.

Segadust tekitab asjaolu, et korruptsiooni peetakse valdavalt avaliku sektori nähtuseks. Kuid korruptsiooni leidub ka eraettevõtluses ja kolmandas sektoris, näiteks riiklike või Euroopa Liidu toetuste saamisel.

Korruptsioonitegude tuvastamine on tavaliselt keerukas, kuna ükski kuriteo vahetutest osapooltest ei ole kannatanu. Ehkki korruptsioon võib põhjustada kahju konkreetsele juriidilisele või füüsilisele isikule (näiteks juhul, kui see mõjutab riigihanke tulemusi), on selle tagajärjed laiemad, kuna korruptsioon rikub ühiskonna üldist tasakaalu, kodanike võrdsust riigi ja omavalitsuse ees ning ettevõtete vaba konkurentsi turul.

Maailmas edendab korruptsioonivastast võitlust organisatsioon Transparency International, Eestis tegutseb selle allorganisatsioon Korruptsioonivaba Eesti. (Vikipeedia 2013)

2.3 Organiseeritud kuritegevus

Organiseeritud kuritegevus on kriminaalõiguse valdkonda kuuluv seaduserikkumine (kuritegu), mille toimepanijaks on illegaalsete toimingute sooritamise eesmärgil organiseeritud grupi liikmed ehk kurjategijad. Organiseeritud kuritegevus võib olla ka erinevate kuritegelike gruppide vaheline ja tegutseda üheaegselt mitmes riigis.

Organiseeritud kuritegevus on pikaajaline, teadlik ja tahtlik, omavaheliste ülesannete jaotusega tegevus, mis hõlmab kõiki üksikisikuid ja kuritegelikke gruppe (brigaade, grupeeringuid ja kuritegelikke ühendusi), mille tegevuse eesmärgiks on majanduslik kasum, kasutades selle saavutamiseks nii legaalseid kui ka illegaalseid vahendeid ja luues enda kaitsmiseks vastavaid struktuure. Osa oma tegevusest sooritavad vägivald või sellega ähvardamise teel. Organiseeritud kuritegevus tegutseb meetodiliselt, salaja, range distsipliiniga. Keeruka organisatsioonilise struktuuri abil hoiavad nad oma juhte isoleeritult, need ei võta aktsioonidest osa. Püütakse saavutada mõju riigivalitsusorganites ja majanduses.

Organiseeritud kuritegeliku ühenduse tunnused on

- kuritegelikuks tegevuseks liitunud, koordineeritud ja omavaheliste rollide jaotusega isikute kooslus,
- ebaseaduslik tegevus
- korruptiivsed sidemed riigi- või omavalitsusasutustes, mis võimaldavad vältida sotsiaalset kontrolli ühiskonna poolt ning osutada vastutegevust.

Põhieesmärgiks on majanduslik kasum, ja mitte ainult illegaalse tegevuse tulemusena (narkoäri, relvakaubandus jne) vaid ka legaalselt (luues legaalses majandustegevuses osalevad äriettevõtted, mida kasutatakse kuritegelikul teel saadud vahendite rahapesuks ja kuritegelike tulude päritolu varjamiseks). Organiseeritud kuritegevuse traditsioonilisteks tegevusvaldkondadeks on: narkokaubandus, relvaäri, prostitutsioon, lõbustusasutused, inimkaubandus, viina- ja tubakaäri, salakaubandus. 85% organiseeritud kuritegevusest on seotud majanduskuritegudega (maksupettused jne).

Organiseeritud kuritegevuse struktuur - kolm tasandit:

- Juhtfiguurid, kes hoiavad alluvate kriminaalsete struktuuride tegevust kontrolli all läbi kaaskonda kuuluvate kuritegelike grupeeringute liikmete. Nad

kavandavad tegevust, kuid ise osa ei võta. Juhivad, finantseerivad ja kontrollivad kuritegevust terviklikult. Nendeni praktiliselt ei jõuta.

- Kuritegelikud autoriteedid ehk liidrid (brigadirid), kes juhivad ja viivad läbi konkreetseid aktsioone. Autoriteetsemad neist lahendavad ka omavahelisi tülisid.
- Kuritegelike gruppide lihtliikmed, kelle haridus- ja moraalne tase on tavaliselt madal ja tegelevad gruppide koosseisus. Nemad on täideviijad ja musta töö tegijad. Käske täites püüavad pürgida ülespoole. (Vikipeedia 2013)

2.3.1 Korruptsioon ja organiseeritud kuritegevus

Korruptsioon on sillaks majanduskuritegevuse ja organiseeritud kuritegevuse vahel ning võib sageli olla muude toimepandud kuritegude katteks. Johan Bäckman eristab oma Venemaa organiseeritud kuritegevust käsitlevas uuringus kahte organiseeritud kuritegevusele iseloomulikku korruptsiooni liiki: instrumentaalne ja endogeeniline. Instrumentaalne korruptsioon seisneb ametniku mõjutamises ühe või teise konkreetse teo sooritamiseks (alkäemaks tolliametnikule piiri ületamisel). Reeglina on sarnasel ametniku poolt oma ametiseisundi kuritarvitamisel omakasu eesmärgil ja teatud õigusvastase teo sooritamisel ühekordne iseloom. Eeltoodud koosseis kattub ka korruptiivse teo mõistega Eesti seaduses. Endogeeniline korruptsioon seisneb organiseeritud kuritegevuse varjatus, tulevikku suunatud lähenemises avaliku võimu otsustusprotsessidele. Eesti liitumine NATO ja Euroopa Liiduga muutis meie riigi muu hulgas märksa atraktiivsemaks ka organiseeritud kuritegevuse "valgekraelsele" osale. Nimetatud organisatsioonide kaudu avanesid suuremad võimalused mõjutada poliitikute ja ametnike kaudu globaalseid otsustusprotsesse ning pääseda ligi näiteks rahvusvahelistele investeringutele ja laenurahadele. Organiseeritud kuritegevuse riskid on seotud ka poliitilise korruptsiooniga, mis võimaldab ligipääsu riigi juhtimisele. (Vikipeedia 2013)

3 Karistus

Karistatakse teo eest, kui see vastab süüteo koosseisule, on õigusvastane ja isik on selle toimepanemises süüdi.

Kuriteo eest on füüsilisele isikule põhikaristusena ette nähtud rahaline karistus või vangistus ja juriidilisele isikule rahaline karistus või sundlõpetamine. Väärteo eest on põhikaristusena ette nähtud rahatrahv või arest.

Kui isik paneb toime teo, mis vastab väärteo- ja kuriteo koosseisule, karistatakse isikut üksnes kuriteo eest. Kui kuriteo eest karistust ei mõisteta, võib isikut karistada väärteo eest. (Riigi Kantselei 2001)

4 Eesti Vabariigi Justiitsministeerium

Justiitsministeeriumi [Joonis 5] peamine ülesanne on kavandada ja viia ellu riigi õigus- ja kriminaalpoliitikat, mis aitaksid tagada avatud ja turvalist ühiskonda, kus inimesed teavad oma õigusi ja võivad nende kaitses kindlad olla. Selleks justiitsministeerium:

- koordineerib võitlust kuritegevuse vastu, sh kuriteoennetust, et vähendada kuritegevusega tekitavat kahju ühiskonnale ja suurendada inimeste turvatunnet;
- koordineerib valitsuse õigusloomet, kontrollides, et ministeeriumid looksid uut õigust kooskõlas põhiseaduse ja teiste seadustega ning avaliku ja eraõiguse üldpõhimõtetega;
- tagab õiguskindluse ja edendab ettevõtlikkust, kindlustades muu hulgas kohtulike registrite kvaliteedi ning kohtutäiturite, pankrotihaldurite, notarite, vandetõlkide ja advokatuuri tegevuse seaduslikkuse;
- tagab kohtupidamise sujuvuse, kiire ja tõhusa menetluse ning kvaliteetse ja kättesaadava õigusabi ning menetleb rahvusvahelise õigusabi taotlusi.

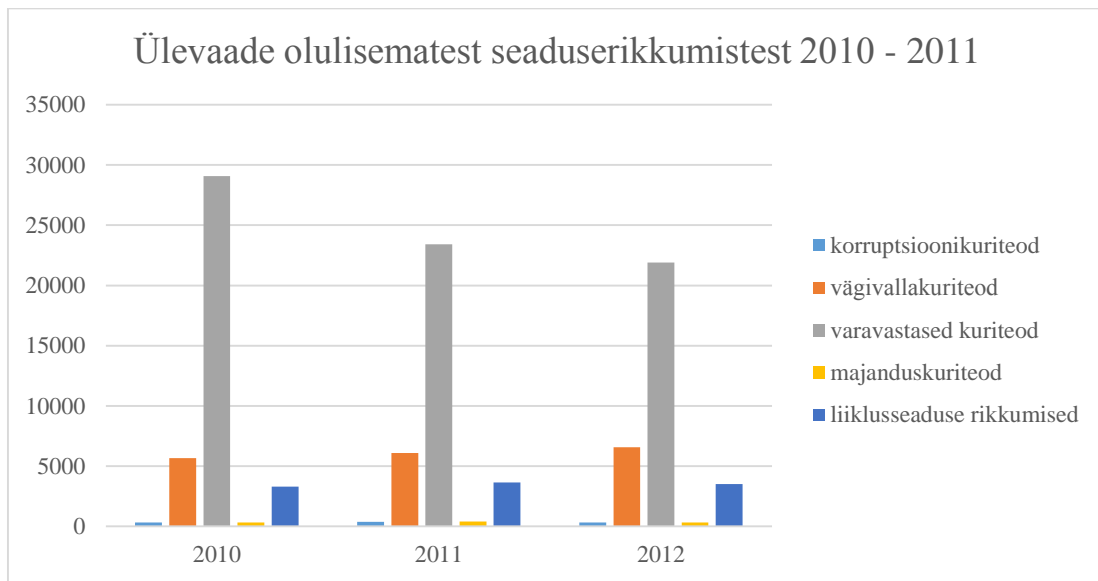
Ministeerium ei juhi haldusala asutusi mitte vahetult, vaid strateegiliselt: töötab välja nende arengusuunad, määrab eesmärgid ja analüüsib tulemusi, tagab eelarve, teeb järelevalvet jms.



Joonis 5 Eesti Vabariigi Justiitsministeeriumi peauks

Ministeeriumi haldusalas töötab ligi 3300 inimest, neist üle 160 ministeeriumis. (Justiitsministeerium 2014)

5 Seaduserikkumised Eestis



Joonis 6 Seaduserikkumised Eestis

Jooniste loend

JOONIS 1 ÕIGUSJUMALANNA KUJU TALLINNA KOHTUHOONEL.....	4
JOONIS 2 AJAKIRJA ÕIGUS 1922 NELJAS NUMBER.....	5
JOONIS 3 PRANTUSE 1804. AASTA TSIVIILSEADUSTIK	6
JOONIS 4 JEANNE D'ARC-I SURM TULERIIDAL (HERMANN STILKE (1843)).....	8
JOONIS 5 EESTI VABARIIGI JUSTIITMINISTEERIUMI PEAUKS	14
JOONIS 6 SEADUSERIKKUMISED EESTIS.....	15

Kasutatud kirjandus

- Justiitsministeerium. 2014. *Justiitsministeerium*. 1. 2014. Kasutatud 2. <http://www.just.ee/5327>.
- Riigi Kantselei. 2001. *Karistusseadustik*. 6. 6. Kasutatud 2. 1 2014. a. <https://www.riigiteataja.ee/akt/184411>.
- Vikipeedia. 2013. *Korruptsioon*. 15. 11. Kasutatud 2. 1 2014. a. <http://et.wikipedia.org/wiki/Korruptsioon>.
- . 2012. *Kuritegevus*. 8. 10. Kasutatud 2. 1 2014. a. <http://et.wikipedia.org/wiki/Kuritegevus>.
- . 2013. *Kuritegu*. 9. 3. Kasutatud 2. 1 2014. a. <http://et.wikipedia.org/wiki/Kuritegu>.
- . 2011. *Kurjategija*. 23. 8. Kasutatud 2. 1 2014. a. <http://et.wikipedia.org/wiki/Kurjategija>.
- . 2013. *Küberkuritegevus*. 14. 3. Kasutatud 2. 1 2014. a. <http://et.wikipedia.org/wiki/K%C3%BCberkuritegevus>.
- . 2013. *Organiseeritud kuritegevus*. 11. 3. Kasutatud 2. 1 2014. a. http://et.wikipedia.org/wiki/Organiseeritud_kuritegevus.
- . 2013. *Seadus*. 15. 3. Kasutatud 2. 1 2014. a. <http://et.wikipedia.org/wiki/Seadus>.
- . 2012. *Süütegu*. 13. 2. Kasutatud 2. 1 2014. a. <http://et.wikipedia.org/wiki/S%C3%BC%C3%BCtegu>.
- . 2007. *Väärtegu*. 8. 3. Kasutatud 2. 1 2014. a. <http://et.wikipedia.org/wiki/V%C3%A4%C3%A4rtegu>.
- . 2013. *Õigus*. 17. 3. Kasutatud 2. 1 2014. a. <http://et.wikipedia.org/wiki/%C3%95igus>.